

Szkolne Zwierciadło

„Źle mówić i pisać znaczy krzywdzić swoją mowę, tych którzy ją budowali”
Janusz Korczak

Międzynarodowy D z i e ń Języka Ojczystego

21 luty

K J A C B o r N f y c v
s o v y z s H i w l s G v B o A
M G Y Z

- Polszczyzna nas łączy i świadczy o naszej kulturze, wychowaniu, pochodzeniu, o naszej tożsamości narodowej, o nas samych. Nie ma innego dobra tak powszechnego i tak ważnego dla nas wszystkich jak język ojczysty.

O języku ojczystym wypowiadało się wielu twórców. **Znaczenie polskiej mowy podkreślał... Stanisław Wyspiański:**

O mowo polska, ty ziele rodzime,

Niechże cię przyjmę w otwarte ramiona;

Ty będziesz kwieciem tych pól ubarwiona (...)

oraz... Leopold Staff:

Bądź z serca pozdrowiona,

Ojczysta święta mowo ! (...)

Tyś nasza twierdza, tarcza,

Opieka i obrona

O trudnościach językowych pisał ... Juliusz Słowacki

Chodzi mi o to, aby język giętki

Powiedział wszystko, co pomyśli głowa:

A czasem był jak piorun jasny, prędko,

A czasem smutny jako pieśń stepowa,

A czasem jako skarga nimfy miętki,

A czasem piękny jak aniołów mowa (...)

- Język polski należy do najtrudniejszych języków na świecie, bowiem zasady pisowni potrafią być zaskakujące, a wyjątków od zasad jest bardzo dużo. Przekonajcie się sami uzupełniając brakujące litery w podanym tekście:

Prognoza pogody na marzec

Wkr...tce zaczyna się marzec.
Ten dopiero nam poka...e!
Jak rozp...ści wichry z wora!
Zaczną ...ulać, ...uczeń w borach,
Z t...askiem mia...dżyć l...d na ...ece,
Za ...murami ...yżo lecieć,
Wie...bom targać lby zje...one
Patrz, jak gnają! To szalone!
Niby charty za szarakiem
Pędzą. Wtem, jak zasiał makiem.
Cicho. Czasem l...d gdzieś t...aśnie.
L...d? Skąd? Mr...z powr...cił właśnie.
Zn...w się sro...y jejmość zima,
Jeszcze długo mr...z pot...yma.
Dł...go? Popatrz, całkiem kr...tko:
Dm...chnął wiatr i zn...w ciepłutko.
Kot przeciąga się u płota.
Ale upał! To spiekota!
Chowa ko...uch sw...j Agata,
Maciek- z pieca ...ar wymiata.
Ludzie, śmieJCie się i cieszcie:
Wiosna, wiosna przyszła wreszcie!
Co? Popatrzcie: zn...w coś pr...szy
Siecze grad. Nie, deszcz zacina.
Ach, to śnieg. Wr...ciła zima! (...)

- W szkole podstawowej uczono mnie na pamięć zasad ortograficznych. Do dziś pamiętam wierszyk o łącznym i rozłącznym pisaniu przeczenia „nie” z różnymi wyrazami. Kto zapamięta ten wierszyk i będzie uważnie pisał, rzadko zrobi błąd. Rzadko kiedy, bo oczywiście są wyjątki[©]

Z „nie” rzeczownik i przymiotnik niech się łączą jak brat z bratem.

Pisz więc razem: „niepowrotny”, „nieuwaga”, „niedostatek”.

I w przysłówkę, co powstanie utworzony z przymiotnika:

„Niespodziany”- „niespodzianie ”niech przeczenie ściśle wnika.

Lecz przysłówki, mój kolego, które przymiotnikiem gardzą,

Nic nie mając z nim wspólnego, jak: „nie tylko” i „nie bardzo”

„nie opodal” i „nie dzisiaj”, i „nie całkiem” i „nie wczoraj”-

Te oddzielnie proszę pisać, by kwitł uśmiech profesora.

W stopniach wyższych też oddzielę to przeczenie prawie zawsze.

Pisz: „nie śmielszy”, „nie najśmielej” „nie łatwiejszy”, „nie najłatwiej”.

Na zaimkę, na czasownik i liczebnik „nie” się boczy.

Rozłącz więc, tak każe słownik: „nie ten”, „nie dwa”, „nie doskoczy”.

- Polszczyzna uważana jest nie tylko za wyjątkowo trudny, ale także za nieco nudny język, który nie nadąża za współczesnością. To jednak nie do końca prawda, na co najlepszym dowodem są nowe wyrazy, które weszły do mowy potocznej w XXI wieku. W ostatnim wydaniu „Wielkiego słownika ortograficznego” PWN jest ponad trzy tysiące nowych słów, a wiele z tych, które mają obce pochodzenie, ma typową polską formę.

A oto niektóre nowe wyrazy w polszczyźnie:

➤ **Lajkować-**

‘wyrażać aprobatę, klikając przycisk „lubię to” na portalu społecznościowym’

➤ **Niekapek-**

‘kubek z blokadą zapobiegającą wylewaniu się płynu’

➤ **Dissować-**

‘umiejętnie, dobitnie i złośliwie reagować słownie na czyjąś wypowiedź lub prowokację, wyrażając swoją dezaprobatę’

➤ **Wrap-**

‘kanapka z okrągłego chleba z zawiniętym w środku nadzieniem’

W przestrzeni miejskiej pojawiły się takie nowe wyrazy jak:

➤ **Betanoza-**

dezapr. ‘nadmierne, nieprzemyślane używanie betonu w przestrzeni publicznej, często powiązane z wycinaniem drzew i zmniejszeniem zacienionej powierzchni’

➤ **Apacz-**

‘klient, który nic nie kupuje, a zagadnięty przez obsługę sklepu słowami: „W czym mogę pomóc?” odpowiada: „A patrzę tylko”; zwłaszcza o osobie, która czyta książki i komiksy w salonach sieci Empik bez ich kupowania’

➤ **Chuścioch-**

‘dziecko noszone w chuście zawiązane na plecach lub na brzuchu’

- Łodzianie mają swoją **gwarę łódzką** tzw. łodzianizmy, czyli słownictwo charakterystyczne dla mieszkańców naszej aglomeracji. W gwarze łódzkiej występują liczne germanizmy, jidyszyzmy oraz zapożyczenia z innych gwar, a w szczególności z poznańskiej i śląskiej.

A oto niektóre wyrazy z naszej łódzkiej gwary:

- **„bigiel”** – deptak, tłoczne miejsce, w szczególności zamknięta dla ruchu część ulicy Piotrkowskiej w Łodzi.
- **„chechlać”** – kroić tępym nożem
- **„chęchy”** lub **„chynchy”** – krzaki, zarośla
- **„galanty”** – spory, duży
- **„po czemu”** – po ile
- **„śnupa”** – pysk, twarz
- **„szlajać się”** – włóczyć się
- **„sznytka”** – kromka
- **„żulik”** – chleb turecki z rodzynekami (podłużny chlebek z rodzynekami podbarwiony kawą zbożową, słodzony miodem)
- **„siajowe”** – kiepskiej jakości

No i oczywiście słynna łódzka „migawka” czy „angielka”, których to nazw przecież nie trzeba łodzianom tłumaczyć, a w innych rejonach naszego kraju ich nie znają.

- Język polski jest bogaty w przysłowia, powiedzenia, porzekadła, które przez wieki stanowiły tzw. mądrości ludowe wyrażające doświadczenia życiowe. Kolejna edycja „Przysłów polskich” zawiera prawie trzy tysiące przysłów z różnych regionów Polski. A Wy ile ich znacie?

Oto niektóre z nich:

- *Kto rano wstaje, temu Pan Bóg daje.*
- *Czego się Jaś nie nauczy, tego Jan nie będzie umiał.*
- *Każdy kij ma dwa końce.*
- *Jak sobie pościelisz, tak się wyśpisz.*
- *Kto pod kim dołki kopie, sam w nie wpada.*
- *Miele językiem, jak ciele ogonem.*
- *Gdzie dwóch się bije, tam trzeci korzysta.*
- *Paluszek i główka to szkolna wymówka.*
- *Kto nie ma w głowie, ten ma w nogach.*
- *Kto pyta, nie błądzi.*
- *Co dwie głowy, to nie jedna.*
- *Cudza praca nie wzbogaca.*
- *Kto późno przychodzi, sam sobie szkodzi.*

Czy warto znać przysłowia? Odpowiem Wam jednym z nich: *Mądry przyjmie radę, głupi nią wzgardzi* lub może tym: *Co po czyjej wielkości, jak nie ma w głowie mądrości?*

- Język polski kształtował się przez wieki i wciąż się zmienia, jednak to od nas samych zależy, czy będzie to język różnorodny i bogaty, piękny i poprawny, etyczny i estetyczny czy ubogi i prymitywny, pełen sloganów i nieporadnych sformułowań, niepotrzebnych zapożyczeń i wulgaryzmów.

Maja Turała